

شیوازی ئاڤاوتن له ناو ئاڤره فسه سلیمانی

● محمد معروف فتاح ●

کۆلچیی ئه‌مه‌یات - زانکوی سلاحدین

1 - سه‌ره‌نا: -

بکات، به واتای ئه‌وهی چهند ته‌کنیکی تاییهتی خوی به‌کار بێنی
له‌ئاخاوتن دا که ره‌نگه دانسه‌وهی باری کۆمه‌لایه‌تی خوی بی و
په‌یوه‌ندی به‌که‌سیتی خۆیه‌وه هه‌بیت.

به‌لگه نه‌ویسته که ئه‌ندامانی کۆمه‌له‌که خویان (بۆنموونه،
ئاڤه‌رتان) مه‌رج نیه له ناو خۆیاندا هه‌ست به‌وه بکه‌ن که له
کۆمه‌له‌کانی تری کۆمه‌له‌ جیاوازیان شیوازیکی ئاخاوتنی جودایان
هه‌یه. به‌زۆری ئه‌وانه‌ی له‌مه‌روه‌وهی کۆمه‌له‌که‌ن، واتا ئه‌ندامانی
کۆمه‌له‌کانی تر، بۆ نمونه پیاو، هه‌ست به‌م جیاوازییه‌ی ئه‌و کۆمه‌له
ده‌که‌ن له‌هه‌لس و کهوت و ره‌فتار و شیوازی گوتن دا هه‌ر له‌به‌ر ئه‌مه‌یه
که‌زیاتر پیاو هه‌ست به‌وه ده‌که‌ن که ئاڤه‌رتان شیوازیکی ئاخاوتنی
جودایان هه‌یه له به‌ر ئه‌وه‌ی شیوازی ئاخاوتن ده‌بیت به‌شیک له‌خو
له‌مه‌روفدا، ئاڤه‌رت هه‌ست به‌وه ناکات که شیوازیکی جیاواز له‌ پیاو
به‌کار دێنی ته‌نیا له‌و کاتانه‌دا نه‌بی که ئاڤه‌رته‌که‌ی به‌رامبه‌ری
شیوازیکی نامۆیان ئاسایی به‌کار دێنی، به‌واتایه‌کی تر ته‌نیا
له‌وکاتانه‌دا هه‌ست به‌ بوونی شیوازه تاییه‌تیه‌که‌ی خویان ده‌که‌ن که
په‌کیکیان لی‌ی دهرده‌چی.

که‌واته مه‌به‌ست له شیوازی ئاڤه‌رتی سلیمانی ئه‌و شیوازه
کۆمه‌لایه‌تیه‌ی کوردیه‌ که ئاڤه‌رتانی ناوچه‌که وا چاوه‌پروان ده‌کرین
به‌کاری بێن. ئه‌م شیوازه‌ش بریتی به‌ له چهند تاییه‌تیه‌که‌ که ئاڤه‌رتان
له‌م که‌له‌چه‌رده‌دا له‌گوتندا په‌یره‌وه‌ی ده‌که‌ن و به‌لایانه‌وه گرنگه‌ لی‌ی
لانه‌ده‌ن و له‌سه‌ری برون چونکه مۆری تاییه‌تی خویانی پێوه‌یه‌و
لادان و دهرچوون لی‌ی پشت کردنه له کۆمه‌له‌که‌یان و تیکدانی به‌کیتی
کۆمه‌له‌که‌یه‌و بگره هه‌لگه‌رانه‌وه‌یه‌که که به‌توندی ئه‌ندامه‌کانی تری
کۆمه‌له‌که‌ به‌رهه‌لستی ده‌که‌ن و به‌ره‌نگاری ده‌هه‌ستن یان به‌لای که‌مه‌وه
به‌دلیان نابیت و ده‌ی ده‌نه به‌ر تانه‌و تانج و پلار.

له‌م لیکۆلینه‌وه‌یه‌دا ته‌نیا له شیوازی قسه‌کردنی ئاڤه‌رتی سلیمانی
ده‌کۆلینه‌وه. هه‌رچه‌نده شیوازی نووسینی ئاڤه‌رتی سلیمانی وا
چاوه‌پروان ده‌کری جیاواز بێت له شیوازی نووسینی پیاوه‌کانی
ناوچه‌که⁽⁵⁾ (هه‌ر له‌به‌ر ئه‌وه‌ی هه‌ر لایه‌کیان سه‌ر به‌ کۆمه‌له‌کی
جیاوازیان) لێ‌ده‌دا گرنگیمان نه‌داوه به شیوازی نووسین له‌به‌ر دوو هۆی
تاییه‌تی:

شیوازی له‌و زاراوانه‌یه‌ که له‌به‌ر زۆری به‌کاره‌یتان سواوه. له‌به‌ر ئه‌وه‌ی
زاراوه‌که له‌ زمانه‌وانیدا به‌زۆر واتای جیا جیا به‌کار هاتوووه له‌ ئه‌ده‌بیشدا
هه‌ر زۆر له‌مێژه‌وه شوینیکی تاییه‌تی هه‌یه، شتیکی زۆر ئاسایه‌ که له‌تەم و
مژدا بێت و گه‌ردی میژووی لی‌ نیشتی و له‌لیکۆلینه‌وه‌یه‌کی وادا پێوستی
به‌ روون کردنه‌وه‌و سنوور دباری کردن بێت.
له‌ ره‌خنه‌ی ئه‌ده‌بیدا زۆر جار شیوازی به‌و به‌رگه‌ رازاوه‌یه‌ دوترتی که به‌به‌ر
بیردا ده‌کری.⁽¹⁾

له‌زمانه‌وانیشدا، هه‌ندێ جار وه‌ک دهرچوون یان لادان له‌رنگای
دهرپێنی ئاسایی و⁽²⁾ هه‌ندێ جارێ تریش وه‌ک هه‌لیژاردن له‌نیوان
چهند دهرپێکی هاوشان دا سه‌یر کراوه.⁽³⁾ مه‌به‌ست له‌شیوازی له‌م
لیکۆلینه‌وه‌یه‌دا ئه‌و کۆمه‌له‌ ته‌کنیکه‌یه‌ که ئاخاوتنی کۆمه‌له‌که‌شیک
له‌ئاخاوتنی کۆمه‌له‌کی تر جیا ده‌کاته‌وه.

په‌کیک له‌ بیره سه‌ره‌که‌یه‌کانی ئه‌م لیکۆلینه‌وه‌یه‌ ئه‌وه‌یه‌ که ئه‌و
که‌سانه‌ی سه‌ر به‌کۆمه‌له‌کی تاییه‌تین وا چاوه‌پروان ده‌کرین وه‌ک
ئه‌ندامیکی ئه‌و کۆمه‌له‌ ره‌فتار بکه‌ن و شیوازی ئاخاوتنی ئه‌وان به‌کار
بێنن. له‌به‌ر ئه‌وه‌ی شیوازی به‌پێ‌ی باری گوتن و بابنه‌تی گوتن و
نیوانی گوتن و پله‌و پایه‌ی هاویه‌شه‌کانی قسه‌و ته‌مه‌ن و جنسیان
ده‌گۆرێ،⁽⁴⁾ ئاسایه‌ که ئاڤه‌رت به‌ شیوازیکی تاییه‌تی خوی قسه

1): (شيوازی نووسين به ئاره زووی نووسەر ده توانری ئاراسته بکری)، به واتایه کی تر، نووسەر ده توانی به سهریدا بچینه و هو بیگوری و چاکی بکات و ریکی بخت و به ئاره زووی دلی خوئی چونی بوی وای هه لوسورینی.

ههرچی گوته، به پینچه وانه وه، چاک ناکری و ریک ناخری و تا راده به کیش به ئاره زو و ویراده ی قسه کهر هه لئاسوورینی، چونکه ئه وهی دهوتری هه لئانگیرته وه و ناگیرته دواوه و قسه کهر ناتوانی پاکری بکات و به سهریدا بچینه وه.

جا نه گهر وهک لیکولینه وه کانی (لابوف) ده ری خستوه،⁽⁶⁾ ئافرهت به شینویه کی گشتی له پساو گوئی رایسه ل ترین بو یاساو حه ز له سه رکه شی و لادان و ده رچوون له یاسا نه کهن، ئه وا نووسین له بهر ئه وهی زورتر له ژیر ده سه لاتی خویندا یه و مه وادی پیندا چوونه وهی تیدایه، که مته ئافرهت ده رده خات. به واتایه کی تر، به هوی گوته وه ده توانین راسته و خو له راستی ئافرهت و ههستی به رامبه ر خوئی و کومه له که ی بگهین. ههرچی نووسینه، مه رج نیه راستی ئافرهت مان بو ده ربخات چونکه زور ئافرهت حه ز ده کات وهک پساو بنووسیت و هه ندی جاریش زوری پی خو شه که نووسینه که ی له هی پساو جیا نه کرتیه وه له بهر ئه مه له وانه یه به ئاره زووی خوئی لاسایی شیوازی پساوان بکاته وه.

2): ژماره یه کی زور که م له ئافره تانی سلیمانی ده نووسن، ئه مانه ش به ره میان هینده که مه که ره سه به کی ئه و تو مان ناداتی که بتوانین یاسای گشتی لی ده رکه یین و به سه ر نووسینی ئافره تانی سلیمانیدا به گشتی بیان سه پینین و دلنیابین له دروستی کاره که، به تاییه تی چونکه، ته نانه ت ئه م به ره مه که مه شیان له یه ک بابته نیه، (هه ندیکی شیعه، هه ندیکی چیرۆکی کورت و که ره سه ی وه رگیراوه) تا بر لیکولینه وه که مان بشی.

2 - کومه له ی ئافرهت و پیوستی به شیوازی

تاییه تی: -

پیش ئه وهی بیینه سه ر دیاری کردنی تاییه ته کانی شیوازی ئافره تی سلیمانی ده بی بیسه لمینین که ئافرهت کومه لیک کی کومه لایه تی

جیاوازه. بو ئه م مه به سه شه ی پیوستمان به وه ده بی له روانگه یه کی میژوویه وه له په یوه ندی نیوان ئافرهت و پساو بکولینه وه له سه ره تانی په یدا بوونیا نه وه.

ئه گه ر ئافرهت کومه لیک کی جیاواز پیک نه هینی و له باریکی جیاوازا نه زی و هیواو ئامانجیک کی جیاوازی نه بی، ئه وا پیوستی به وه نایسته شیواز له پساو جیاکاته وه.

له گه ل ئه وه شدا که ئافرهت له ژماره دا نیوهی مرؤف پیک دین، له وه ته ی مرؤف له م سه ر زویه سه ری هه لدا وه، ئافرهت هه ر له دوای پساو وه بو وه مه ر شوینی ده می دراوه تی. ئه م راستیه ش وه نه بی هه ر له بهر هه لکه وتی ئافرهت خوئی بوو بی، به لکه له بهر ئه وه بووه که هوکاری په روه ده یه کومه لایه تیش که دیسان هه ر له ژیر ده سه لاتی پساو دا بووه هه ر به ره ئه م شوین و پله یه ی بر دوه.

ئه م گیتی به هه میشه هه ر پساو خاوه نی بووه. به لگه شی ناوی بیسه لمینین که گیتی هه ر وا به ئاسانی ده ست پساو نه که وتوه به لکه له دوای سه رکه وتن به سه ر ده یان کوسپ و ته گه ردا که یه کیکیان ئافرهت بووه پساو توانیوتی به سه ر سه ر وشتدا زال بی و ده ست به سه ر زویدا بگری.

له چه رخی به ردین دا که زوی هه موو که سی خاوه نی بوو، که چه کی ده ستی مرؤف زور ساده بوو، هه ردوو کومه له که نیرو می په کسان بوون. که پساو خه ریکی راو بوو، ژن له ماله وه ده مایه وه، به لام ئه میش خاوه نی به ره می خوئی بوو، شتی ده چنی و شتی له قور دروست ده کردو به په نچی شانی خوئی ده زیا، له بهر ئه مه له گه ل پساو دا په کسان بوو.

له گه ل دوزینه وهی ئاسن و مس و برۆنزا، له گه ل دروست بوونی گاسن و بلاویرونه وهی کشتوکالدا، که هیزی شان و بازوو گرنگیه کی تاییه تی وه رگرت، کار جاریکی تر دابه ش کرایه وهو ئیشی ماله وه بهر ئافرهت کهوت. بو یه که م جار له میژو ودا، ئافرهت هه ندی له ده ست کهوته کانی قوناغی پیشووی خوئی له کيس چوو دوای پساو کهوت له پله ویا یه دا. له قوناغی کشتوکالدا ده سه لاتی پساو زیاتر چه سپا. ئافرهت له م قوناغه دا ناچار بوو له رووی ئابووری و ته نانه ت بۆمانه وه شی له سه ر زوی زیاتر پشت به پساو بیسه ستی چونکه کوئی منال بوون و سک پر بوون و منال به خێوکردن زیاتر له ماله دا به ستیه وه به تاییه تی له بهر ئه وهی که سه ر وشت وهک شیرده کانی تر زویر بوونی کاتیشی پی نه به خشیوه و منال به دوای منال دا هاتوون. پساو له م قوناغه دا له و په ری ده سه لاتی دا بووه. نه ک هه ر

توانیستی خوی پاریزی و بزنی به لکو کومه‌لی نافرته‌تی پاراستووو ژیاندوونی پیاو هر تنیا دوری هنگی نیری نه‌بووه، به لکو به پیچمانه‌ی همسو گیانه‌مورهه، داهینه‌ریش بووه. هر نو گورزی که گیانه‌موری درنده‌ی پی له‌خوی دور خستونه‌مومی پی داگرتوهه، بوته نامیریک له دست‌دا بو فراوان کردنی ده‌سه‌لانی خوی به‌سمر سروشت و دورو به‌ریدا. بم جوره ده‌بینین که باری تابووری و بابلوجی مرژی سله‌سو به هوی دروست بوون و کو بوونه‌وی ده‌سه‌لات به‌دست پیاوهه، به لام لهم قوناعده‌دا باری نافرته هر باش بو چونکه هیشتا یاسانه‌بوو که کوته و زنجیریان بکات و هیچ ریکخراونکی کومه‌لایه‌تیش نه‌بوو که جیا یان بکاتمه له پیاو.⁽⁷⁾

کاتی مرژی گه‌بشته قوناعی کشتوکالی به‌ریلاو، ریکخراوو یاسا که‌وتنه کوته کردنی نافرته، که پیاو ده‌ستی به‌سمر زوی و زاردا کیشا، ده‌ستی به‌سمر منال و نافرته‌تیشا کیشا. له‌بهر نه‌وی نافرته به هوی میردانه‌ه له‌باوک و دایکی خوی جیا ده‌بووهه.

منداله‌کانیشی هر ده‌بوونه پشت بو میرده‌کی و منال نه بو دایک ده‌بون و نه‌به‌ناوی دایکمه بانگ ده‌کران، میرد وای لی‌هات وهک هموو کهل و پهلکی تر سه‌یری نافرته بکا.

له‌سه‌ده‌کانی ناوه‌راستیشدا باری نافرته همرو مایه‌وه. هر لووت شکاو و بی بش بوون وهک مش‌خور سه‌یر ده‌کران. داستان و چیرۆکی نو سه‌رده‌مه نافرته‌یان به‌تسه‌ل و بی هیزو داوین پس داده‌نا. هرچه‌نده له قوناعی ووریا‌بوونه‌وه‌دا نافرته‌تی چینه سه‌رمایه‌داره‌کان کمینک باریان باشتر بوو، به لام به شیوه‌ی‌کی گشتی پروکاری پیاو به‌رامبه‌ر نافرته هر وهک خوی بوو. نه‌وته نه‌نانه‌ت له‌سه‌ده‌ی هه‌ژده‌ه‌مین دا پروناکبیرنکی وهک روسو هه‌ستی خوی به‌م جوره به‌رامبه‌ر نافرته دهره‌بیری «نافرته‌ده‌بی له‌پیاو خوینده‌واری که‌متر بیت. ژن ده‌بی و دروست بیت که پیاو به‌سه‌ریدا زال بیت. ده‌بیت به‌رگه‌ی ستمی پیاو بگریته»⁽⁸⁾.

تنیا له‌ه‌وای به‌ریابوونی شوژی پشه‌سازی نافرته توانی کمینک له‌مافانه‌ی که له‌سه‌ره‌تای ژیانیه‌وه دوازانوونی هرگیز دژی بیان گیریتنه‌وه دست خوی. داهینانی مه‌کینه‌وه به‌کاره‌ینانی له‌به‌ره‌مه‌دا به شیوه‌ی‌کی به‌ریلاو، له‌لایه‌که‌وه جیاوازی نیوان پیاو نافرته‌ی له‌هیزی

شان و بازوودا لابرودا له‌لایه‌کی تریشه‌وه، له‌بهر نه‌وه‌ی پیاو خوی به‌تنیا کاره‌که‌ی پی به‌ریزه‌ نه‌ه‌برا، ناچار بوو جارنکی تر نافرته بینتیه‌وه کوژی به‌ره‌م هینان.

به‌م جوره، شوژی پشه‌سازی ده‌رگای گیتی‌یه‌کی نوژی بو نافرته خسته‌سه‌رپشت و بووه سه‌ره‌تایه‌ک بو ژیانیکی نوژی و بزگار بوونیان له ستمی پیاو.

هم چاو پینداخشانده‌ خیرایه به‌سه‌ر میژووی په‌یوه‌ندی نافرته و پیاودا له‌سه‌ره‌تای په‌یدا‌بوونیه‌وه تا نه‌مرو چه‌ند راستی‌یه‌کی سه‌ره‌کیمان بو ده‌خاته‌ه روو، که راسته‌وخو په‌یوه‌ندی به‌دروست بوونی شیوازی نافرته‌وه هه‌یه: -

(1): هموو میژووی نافرته و کیشه‌ی نافرته له‌داهینانی پیاو. پیاو هر له‌سه‌ره‌تای په‌یدا‌بوونیه‌وه به‌زوری له‌بهر هیزی شان و بازووی خاوه‌نی زوی و کومه‌لی بووه، خوی نایین و به‌هاو په‌وشت و پسانه‌ی کومه‌لایه‌تی داهیناوه. نافرته به‌شیوه‌ی‌کی هرگیز دژی هم ئیمپراتوریه‌تی پیاو نه‌وه‌ستاهه، نه‌گه‌ر ناوه‌ناویش نارهبازی خوی به‌رامبه‌ر ترش و تالی به‌شی خوی دهره‌بیری بو هم مه‌به‌سته‌ش خوی گه‌یاندینه‌ سه‌ر شه‌قله‌کان و دروشمی تاییه‌تی خوی دابه‌زانده‌ی، هم نارهبازیه‌ نه‌ی گه‌یاندوته‌ نامانجی خوی به‌لکو هر پیاو بریاری له‌سه‌ر به‌شی نافرته داوه‌وه‌گه‌ر جاره‌ه جاریش به‌پی‌ی به‌ره‌وه‌ندی و پیوستی یان له‌ترسی خوی کوته‌یکشی بو شکانده‌ی یان له‌سهمینک بزگاری کردنی، هر خوی بزگاری کردوه. نافرته هر له‌سه‌ره‌تای میژووه‌وه تا نه‌مرو کومه‌لیکی کومه‌لایه‌تی سه‌ره‌خوی پیک هیناوه که له‌پیاو جیاوازی بووه.

له‌به‌ره‌ته‌وه وا چاره‌روان ده‌کرتی که هه‌لس و کهوتی تاییه‌تیشی هه‌بیت و خاوه‌نی شیوازیکی تاییه‌تیش بی له‌سه‌کردندا که ره‌نگه‌ دانه‌وه‌ی واقعی کومه‌له‌که‌ی خوینان بیت.

(2): هر چه‌نده هۆکاری وان‌ی به‌که زمانی نافرته و پیاو یان نیر و می یان کاربه‌ده‌ست و بی ده‌سه‌لاتان به‌شیوه‌ی‌کی سروشتی و هه‌میشه‌ی له‌یه‌کتری جیا بکاتمه‌وه یان ته‌واو بیان ترازنی،⁽⁹⁾ نافرته له‌بهر نه‌وه‌ی خزیناوه‌ه ماله‌وه‌وه به‌زوری کاری مالی پی سپیرووه له‌بهر نه‌وه‌ی پیاو به‌ده‌سه‌لات تروه‌ه نه‌نانه‌ت بریارو پیوانه‌کانی هم که‌ناره‌شی هر پیاو دایان ده‌نی، نافرته پیوستی به‌شیوازیکی تاییه‌تیه له‌سه‌کردندا تا

بتوانی له گه‌ل پیاودا رینگ بکموئی. به واتاپه کی تر، ثافرت ده‌بی نه‌خشه‌ی خوئی هه‌بی له قسه‌کردندا یان ته‌کنیکه‌ی تاییه‌تی خوئی هه‌بی له‌و چوارچیوه نه‌سکه‌دا که تیندا ده‌زی.

هر ثم پیلانه تاییه‌تی ثافرته یان ثم ستراتیجیه‌ته‌ی قسه‌یه که وای لی کردوون باوه‌رمان هه‌بیت که ثافرت له قسه‌کردندا شیوازیکه تاییه‌تی هه‌یه.

3): ئه‌و ته‌کنیکه قسه‌ییانه‌ی که ثافرت بو‌خوئی داده‌نی بو‌ئوه‌ی بگاته ئامانجی تاییه‌تی خوئی نه‌ک هه‌رباری میژووئی و په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل پیاودا تیندا دروست کردوه به‌لکو ژبانی رۆزانه‌ی ئه‌مرۆو په‌روه‌دی ماله‌وو قوتابخانه‌و ده‌رگاکانی راگه‌یاندن گه‌شه‌ی پی‌ده‌دن تینداو زیاتری تیژی ده‌که‌نوه که فیری ثم نه‌خشه قسه‌ییانه بیت و په‌یره‌ویان بکات.

4): ته‌کنیکه قسه‌یی ثافرت یان ئه‌و نه‌خشانه‌ی له قسه‌دا به‌کاری دینن بو‌ئوه‌یه که بگه‌نه مه‌به‌سته‌کانی خویمان، ثم مه‌به‌ستانه‌ش بریتین له‌چهند تاییه‌تیه‌ک که په‌یوه‌ندیان له‌گه‌ل پیاودا تیباندان دروستی کردوون و بوون به‌به‌شیک له‌که‌ستی ثافرت. هه‌موو ئه‌و که‌ره‌سانه‌ی، که بو‌ئهم لیک‌کولینه‌وه‌یه کۆمان کردۆتوه‌ ئه‌وه‌مان بو‌ده‌رده‌خات، که ثافرت له‌ئاخاوتندا شیواز بو‌ئهم مه‌به‌ستانه‌ی خواره‌وه به‌کار دینی، به‌واتاپه‌کی تر که ثافرت نه‌خشه بو‌ قسه‌کردن ده‌کیشی ده‌یه‌وی به‌کیک له‌مه‌به‌ستانه‌ی خواره‌وه بییته دی: -

أ - بنه‌مای به‌زه‌ق ده‌رنه‌برین:

ثافرت له قسه‌کردن دا هه‌رگیز نایه‌وی به‌زه‌قی بیری خوئی ده‌ربهری. ئه‌مه‌ش ده‌گه‌رینه‌وه بو‌ئوه‌باره کۆمه‌لایه‌تیه‌تی که تیندا ده‌زی و پینچه‌وانه‌شه له‌گه‌ل راده‌ی سه‌ربه‌ستی و باوه‌ر به‌خو‌کردنیدا. به واتای ئه‌وه‌ی که تا سه‌ربه‌ستی زیاتر بیت و باوه‌ری به‌خوئی زۆرت بیت که‌متر (نازه‌قی) له شیوازی ئاخاوتنی دا به‌دی ده‌کری و به پینچه‌وانه‌شه‌وه.

ب: بنه‌مای ناسکی: -

له قسه‌کردندا ثافرت به شیوه‌یه‌کی گشتی ده‌یه‌وی بیره‌کانی به ناسکی ده‌ربهری و ئه‌گه‌ر به‌سه‌ر زاریش بیت نایه‌وی و وشه‌کانی خه‌لکی تر راسته‌وخو بریندار بکات.

له‌به‌ر ئه‌وه ده‌بینین له‌و کاتانه‌شدا که به‌راستی ده‌یه‌وی پلارو توانج و تانه‌ش به‌ه‌وئی وشه‌کان سه‌رزاری بی‌گونج و ناسکن.

ئه‌گه‌ر به‌ووردی‌یه‌کی ته‌واو له‌م دوو مه‌به‌سته‌ش ووردینه‌وه ده‌بینین که هه‌موویان بو‌هینانه‌ی ئامانجیکه گه‌وره‌تره، که به‌شیکه زۆر گرنگه له‌که‌سته‌ی ثافرت له‌م که‌له‌چهره‌ی ئیمه‌داو میژووئی به‌سه‌ره‌تی له‌سه‌ر ثم زه‌مینه‌و په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل پیاودا تیندا دروست کردوه و قوولی کردۆتوه‌وه ژبانی رۆزانه‌شی زیاتر له‌ناخیدا ده‌بچه‌سپینی ثم مه‌به‌سته گه‌وره‌یه‌ش ئه‌وه‌یه که ثافرت له‌به‌ر ئه‌وه‌ی له‌و شۆنه ناسکه‌وه که هه‌یه‌تی ناتوانی خوئی به‌رامبه‌ر پیاو لی‌پرسراو بکات، ده‌یه‌وی تاده‌توانی له‌بو‌له‌ی پیاو به‌دوور بیت. هه‌ر له‌به‌ر ئه‌مه‌شه، که له‌کۆمه‌لی ئیمه‌دا ثافرت، به‌تاییه‌تی ئه‌وانه‌ی که سه‌ربه‌خوئی ئابووریان نه‌یه، که‌م و زۆر خویمان له‌بهری گرنگه دوور ده‌خه‌نوه‌وه هه‌مووی بو‌پیاو به‌جی دینن، چونکه ئه‌گه‌ر له‌بهره‌که‌دا به‌شدار نه‌بن، ئه‌وا لی‌پرسراویش نابن به‌رامبه‌ری، بی‌گومان ثم خو‌دوورخسته‌وه‌یه له‌بهراردان یان ثم دووره‌و په‌ریزی‌یه‌شیکه زۆر ئاسایه له شیوازی ئاخاوتنی ثافرتدا رنگی دابینه‌وه.

به‌رای ئیمه، ئه‌و دووینه‌مایه‌ی سه‌روه که ثافرت به شیوه‌یه‌کی گشتی له ئاخاوتندا په‌یره‌ویان ده‌کات بو‌ئوه‌یه که «گۆتاوی» به‌ریار نه‌خاته ئه‌ستوی خوئی.

4): بی‌گومان ده‌بی بزاین که ثم نه‌خشه‌و پیلانه قسه‌ییانه‌ی که ده‌وتری ثافرت له قسه‌کردندا به‌کاری دینی و که‌لکیان لی‌وره‌ده‌گری و نه‌بی به‌شاگاداری خوئی بی‌یان له‌ژبیر ده‌سه‌لانی خویدا بیت، به‌لکو به‌پینچه‌وانه‌وه، ثم «نه‌خشه‌ کیشانه» به‌شیک، له‌ره‌وشتی رۆزانه‌ی ثافرت یان خوویه‌ک که خۆنه‌کردوه هه‌روه‌ک له‌مه‌وپیش ووتمان میژووئی ژبانی و به‌سه‌ره‌تی له‌سه‌ر زه‌وی و سته‌می پیاو تیندا

په یادکردووهو کم و زور له نافرته هموو گیتی دا هه یو راسته وانه شه له گه ل راده ی سهر به سته و مافی نافرته دا.

به واتای شهوی تا نافرته سهر به سته زیاتری و مافی بریاردانی زورتر بیت له کومه لگه یه کدا، که متر پیوستی بهم نه خشه دانان بی ناگایه ده بی و زورتر شیوازی قسه کردنی، به تاییه تی له ناستی رسته سازی و پراگماتیکدا له شیوازی پیانو نریک ده بیتهوه.

3 - تاییه تیه کانی شیوازی نافرته سلیمانی :-

۱ - تاییه تی فرههنگی یان لیکسیکی:

فرههنگی نافرته له هندی بابه تدا تهواو دهوله مندو تیره وه هندی لایه نی تره وه لاوازو بی پته. ثم دهوله مندو بی پتیهش یان دابهش بوونه نایه کسانه، رهنگدانه وهی نهو روله یه، که نافرته له که لچهری تیهما ده بیینی و په یوه ندیه کی پتهوی بهو شرکه وه هه یه که کومه له که مان به نافرته سپاردووه.

بو نمونه، نافرته سلیمانی وچاوه پروان ده کړی که فرههنگی مالداری (چپشت لیمان و جل برین و جل دروون و منال بوون و ژن هینان و میوانداری و نه خوشی مندال و، دوعاو سویندو جنیو تانه و پلار... هتد) زور به بیت و تیریت. به پینچه وانیه ییاویشه وه، وا له نافرته سلیمانی راده بیتری که فرههنگه کی زور په پرووت و لاوازیت، که دینه سهر هندی باس که پیانو شاره زایی تیا یاندا زیاتره وه ک بازارگانی، فیتهری به هه مو جوړه کانیه وه، وهرزش، لی خوړین، پارچه ی مه کینه و هموو نه و وشه و زاراوانه ی که په یوه ندی به باری رامیاری و نابووری و سهر بازی و شهروه هه یه.

ثم دیارده یه له خویدا زیان به خش نی یه، به واتای شهوی هچی تیدا نیه نه گمر نافرته له هندی لایه نه وه فرههنگه کی وشه ی زیاتر بیت و زاراوه ی پتر تیدا بیت، به لام کیشه که شهویه، له هندی شوینداو لای هندی کومه ل زانیی ثم و وشه و زاراوانه به «عیه» داده نری چونکه به چاونکی بهرزه وه سهری نهو کارانه ناکن که به نافرته سپردراون.

وا له خواروه هندی و وشه و زاراوی به شیک له فرههنگی نافرته سلیمانی⁽¹⁰⁾ ده خه یه بهر چاوو هه ول دده یین به بی ی بابه ت به شیان بکه یین.

بی گومان ثم و وشه و زاراوانه ی خواروه هموو شیک نین ته نیا مشتیکن له خه باری:

1 - نهو و وشه و زاراوانه ی په یوه ندیان به مالداریه وه هه یه به

گشتی:

أ - وشه :-

کاسه و کهوچک، قاپ و قاجاغ، سهر هه ویر، زهوا (د)، خهست و خول، قهره پروت، قاره لئی، حاجت،⁽¹¹⁾ په لوله، جل برین، پاشتیلا نه، حه و ته حمام...

ب - زاراوه :-

وانان تهر ده کات، ... دهست و دهمی پیوه نه خوری، ... دهمی نه کیشاوه، ساردوسره (وهک دهمی مردوو)، دایکی بمری نانه کی به دلوه نه نووسا، جگهره کیشی دانیشتم...

2 - چاک و چونی :-

وابلاوه که ژن زیاتر دریزه به چاک و چونی دعات له پیانو. له کاتییکا که چاک و چونی پیانو له دووسی رسته دا دواپی دیت، چاک و چونی ژن زیاتر دریزه ده کیشی و وشه و زاراوه یان بو ثم دیارده یه زور زیاتره له پیانو.

با بهراوردیکی ثم دوو ناخافته بکه یین (1): له نیوان دوو پیانداو (2) له نیوان دوو نافرته دا، تا چاکتر کیشه که مان بو پروون بیته وه:

(1): دوو پیانو:

په کم: روژ باش

دووم: روژ باش

په کم: چونی، چاکي؟

دووم: باشم، سهلامت بی، تو چونی؟
یه کهم: زور باشم، خوش بی.

(2): دوو ئافروت:

یه کهم چونی؟ چاکی؟ باشی شکور، مناله کان چونن؟
باشن؟ ئه ری ئه وه دیارنن، عهیب ناکه ن خوتان شاروتمه وه، هه ر
ئیمه باشرن، هه ر هه وائلتان ئه پرسین، ئیوه دهرگاشمان ناقلیشینه وه
باوکم، بیزتان نایه .
دووم: (ئینجا دووم دهست دهکات بهوهرام دانه وه).

3 - دوعا: -

فهرهنگی ئافروت پره له دوعا هه ندی له مانه داوای سزادانه بو
که سه که وه هه ندیکیشی بو پاداشته . هه ردوو جو ره که پره له ووشانه ی
که به زوری ئافروت به کاری دین و ئه وانه ی نیشانه یان له سه ره هه رگیز
له فهرهنگی پیادا نابینن:

ا - بو سزادان: باوانت شیوی (له منال ده کرتی)، پرووت رهش بی،
به ملی شکاو، به ئه ستوی وورد، زمانت مووی لی بی، سه ری
زمانت به برین چی، کوستت کهوی.

ب: - بو پاداشت دانه وه (دوعای خیر):

(*) خوا چاکتان بو بکات، بی وه ی بن، (*) له قه زاو به لا به دوور
بن، (*) له شه ری شه یان و له به لای ناگهان و له فتنه ی ئاخو زمان
به دوور بن، روو سووربی (بو کچ) روو سپی بیست (بو ژن)،
عه مرت دریز بیست (بو منال)، (*) خوا دهست به بالته وه
بگری، (*) قه زات له مال، به حمه ت له شیرت، (*) سکت نه سووتی
(بو ژن)، (*) کزه ت لی نه کهوی، کوپت نه مری، (*) مال ویران
نه بی، (*) برات نه مری، بی قه زا بی، (*) جه رگه براو نه بی، (*) جه رگت
نه سووتی، سه رفراز بی، کاک ئه حمه دی شیخ دهست به بالته وه
گری، لهش به بار نه بی، که نه فتی سه رجیگا نه بی، له ده ورت
گه رنیم، به ساقه ت بم، به ساقه که ت بم، خوا به دلی خوتت
له گه ل بکات، خوا ناگادارت بی ..

4 - منال له دایک بوون و ژن هینان و بوک گواسته وه له ژبانی
ئافروتدا گرنگیه کی یه کجار زیاتری هه یه . هه ر له بهر ئه مه شه، که لم
لایه نه شدا، فهرهنگی ئافروت ده و له مه ندمو هه ندی زاوای تیدایه که
له فهرهنگی پیادا نی به:

(*) خوا لیتان مویاره ک کات، (*) به کوپو کچ، (*) سه ر به رزق، (*)
نوخشه تان لی بی، بیو قه ده می خیر بی، (*) به دایک و باوک
گه ره بی، (*) خوا مرادم با خوم ژنی بو بینم، (*) به شادی فوست، به
کویرایی دوژمن.

5 - دیسانه وه ژن له په یوه ندی یاندا له گه ل یه کتریدا زور گه رم و
گوپرتن و زیاتر یه کتری به سه ره که نه وه وه هه ستی به زه یی زیاتر
ده ره برن و پوزش گه رم تر و ناسکتر بو یه کتری ده هینه وه هه روک ئه م
زاراوانه ی خوا ره وه که هه ر ئافروت به کاریان دینی بومان دهره خه ن:
ا: میوانداری: (*) مناله که تان رووناک کردینه وه! ئه بوایه مه ریکمان
له بهر پیتان سه ر بریایه، پایه تان لی ناین، (*) چاو مان رهوشن، چاو مان
روون بووه وه.

ب: دلنه وایی له کاتی مردنی که سیکدا:

(*) دهستم شکسی!، (*) مه رگی عه زیزت نه بیی!، (*) گه ردنی
خوش و ئازا (د) بی، (*) کوپرایم دایه، خوا سه بووریان بدا!
خوا خرا پترمان پیشان نه دا.

ج: پوزش هینانه وه:

(*) له گه ول کالترت بی نالیم (*) هه زار مناول ئه که م به ساقه ت،
هه ر تو دلته نه یه شی!، بو تونه بی بوکی باشه!، هه ر دوو چاو م کوپر
بی ئاگا و عیلم و خه به رم نی به، هه ر (*) ... مناله که م به ده ستی خوت
کفن که نی شتی وا به ده ما نه هاتوه!، (*) کوپم به ری نهم زانیوه
نه خوشی.

د: سویند خواردن:

به 44 هه زار پیغه مبه ر... ، به کاک ئه حمه (دی شیخ) ..
به غه ووسی به غا .. به (*) که سه ی که س له رهنگی نی به، به و خوا به ی
خوا به تی هه موومان ئه کات، به و گوپری (به حمه تی .. جوانه مه رگی)
تی چوو ..

6 - له جنیو دانیشدا ئافرهت که متر له پیاو جلهوی خوی بو ده گیری، هر له بهر نهمه شه که له م لایانه شه وه فره هنگه که می ته او دهوله مندمو زور زار او هه به که هر ئافرهت به کاریان دینی:

⁽⁹⁾ دهله قور. ۱. هر⁽⁹⁾ خوت به خوت بی، به رساووی هه موو که س، دم ناخمه دمی توهی و الیکواری وایی کراوه،⁽⁹⁾

فلقه کون (به پیاو)، سهرت له قور نیت (به منال)، به پهنگ بی، شار به دهر کر نیت، سهرت تاشن سهرت به تاشین چی، ره بی چوونت هه بی و هاتنهوت نه بی، گلار اوگری (به منال)، خیر له خوت نه بی، بهر گوله که می، به پهنگی روزگار بی، دهردی بگری دهرمانت نه بی، بی باوک بی، بی باوک گه وره کر بی، مالانگه ری، سه رسوالکهری، هه تیو چه می نه دی و بدی! ره بی هه رشه می قه بری یاسی، نه باوکه سوالکهرت! به پهنگی دنیا و قیامت بن، خیر له دنیا و قیامت نه بی، چه نه چن، شاته شات، کچه تیوی بهر لای کولانان، عیبرت، شکلت خواته وه، نه بهر چه ند بی شه ره، دارزی بی! بی تسول، وهک له وه لا تر چی! ره بی کلوو کووت دامری! ئاگری گری کوژانه وه نه بی، پینچکت به قه بری مردوم نه گه به یلم نهمت به سه ره وه بروات! ئاین و ئوین کهر.

ب: درکاندنی ناراسته خو: -

تایه تبه کانی تری شیوازی قسه ی ئافرهتی سلیمانی له ئاستی فره هنگیدا زوری و بلاوی نه وو شه و زاراوانیه که خوی دهیان هینیه شیوازه که یه وه بو نه وه ی له ژیر په رده ی شه ره مو وه له ودیو په رژی نیکی قایمه وه بیره کانی بدر کینی.

به کیک له و ته کتیکه گرنگانه ی که پیاو له ژن له ئاخاوتندا جیا ده کاته وه نه وه به که پیاو، به پینچه وانیه ی ژنه وه، زور بی په رده تر مه به سته کانی خوی دهر کینی و راسته و خوو بی پینچ و په نا له ناسکترین کیشه ددهوی، نهمه ش دیسانه وه ده گه ریته وه بو نه وه ی که پیاو نهک خاوه نی خوی ته تی به لکو خاوه نی کومه لیشه و پیوانه ی ئاکارو به هاش هر خوی دایناوو پیوستی به شه رم و شکو نیه له که س. له لایه کی نریشه وه ئافرهت زیاتر باوه ری به هیزی شار او وه خیر و شه ره هه به، له بهر

نه وه به پیوستی ده زانی له بهر پیروزی یان له ترسی دا خوی له هه ندی باس نه دا به شیوه یه کی راسته و خوو مشت و سر به هیچ جو ری دهر باره ی هه ندی کیشه ناکات.

نه و باسانه ی که ژن راسته و خوو بی په رده لیان ناکولیته وه ده بن به چند به شیکه وه: نه وانیه پیوه ندیان به شه ره وه هه یه و (وهک باسی جینی و جنیو) نه وانیه ترس یان پیروزی قه ده غه یان ده کات (وهک نه خوشی و مردن) بو نمرو نه، ئافرهت له تاو شه رم ده یان زاراوه ی ناراسته و خوو داده هینی تاوه کو بی په رده وو شه یه کی وهک خوشه ویستی له ئاخاوتندا به کار نه هینی به تایه تی که به رامبه ره کانی پیاوین. نه وه ته کو رو کجانی دراوسیکانی (دلایان به یه کتره وه به) و (حه زیان له په کتری کردوه) و (هه تیوه که دلی به چه تیوه که وه به) و (شیت و شه یدای بو وه) و (هه یه وی بیه نی) و (به دلایا چوه) و (داوای نه کات). به لام هه رگیز (خوشی نه وی) به کار نا هینی چونکه قه ده غه یه به لای نه مه وه. دیسانه وه له ترسدا، له جیاتی نه وه ی راسته و خوو روونی کاته وه که می رده که می مردوه، ده یان ریگای ناراسته و خوو ده گری هر بو نه وه ی وو شه ی مردن به کار نه هینی. نه وه ته (باوکی مناله کانی کوچی (دوایی) کردوه) و (له دنیا دهر چوه) و (نهما وه) و (نهمری خوی کردوه) و (فهرمانی خوی به جی هینا وه) و (قه زاو به لای تیوه ی بردوه) هه ره ها نه خوشیش به لای ئافره ته وه هیزیکی ره شی تیدا به له بهر نه وه به ئاسانی ناییت ناوی بیریت، به تایه تی نه و نه خوشیانه ی که سخت و کوشنده ن. هر له بهر نه مه به سیلی جار و سه ره تانی نه م سه رده مه هر به (ده عباکه) و (دوا بر او ه که) و (ده رده پیسه که) و (هه رامه که) په نجیه یان بو راده کیشری بی گومان ناوی پیروزی له شونی نه گونجاو و پیسدا نایهت، له بهر نه وه له م شوینانه دا ئافرهت سوینده که ی به (گولیکی پاک) ده خوات. هه ره ها له جنیو دانیشدا بو نه وه ی له وو شه ی بی په رده دوور که ونه وه زور جار په نا ده باته بهر (نه و چه تیوه و الیکراوه ی و پیکراوه) و (نه و شار به دهر کراوه) (نه و به په نگ بو وه مالانگه ره) ... هتد.

به کارهینانی نه م ته کتیکه له قسه ی ئافرهتدا زور جار (سه رزاری) ناسکی به کی ته واو ده دات به قسه کانی و امان لی ده کات و ابزاین که

ثافرت زور به تنگ برامبه ره کانیه وه تی و دهستی بزیزان ده نیته
 سهرو ته نانهت له ناخوشی و توورپیشدا «له گول که متر به مخه لکی
 نالی» و له وانه شه و امان لی بکات باوه برمان بهوه نه مینی که ثافرت
 قسه ی رفق و ناخوش ده زانی. به لام له راستیدا وه که له باسی
 تاییه تیه کانی رسته ی ثافرتدا زیاتر بومان درده که ونی تم ته کنیکه به
 شیوه یکی گشتی به شیکه له وه همورو نه خسه قسه بیانیه که ثافرت بو
 دوورخسته وه ی خوی له «گوتاو روی» دوا ی بریار ده بیان نه خشین.
 به واتابه کی تر، تم ته کنیکه به شیکه له «هیلی خو باراستن» ثافرت
 له بهر نه وه ی گوتی رایه لته ره له پساو بو یاسا کومه لایه تیه کان به لایه وه
 گرنگه که تم یه که م کس نه یی لهو پیوانه و به هاو ئاکارانه ده رچی که
 له کومه له که پیدا هه به و په پرموی ده کرتی نه وه کو همورو تاوانه که بخریته
 ملی تم.

ب: تاییه تی فونته تیکی: -

له پرووی ده نگه وه جیاوازیه کی زور له نیوان شیوازی ثافرت و
 شیوازی تردانیه. لیره دا دوو دیارده به رچاو ده که ونی که شایانی
 لیکنونه بن:

1 - هه ندی جار ثافرت به زوری بو خو درخستن ته کنیکیکی
 تاییه تی به کار دینن، که کار ده کاته سهر زوربه ی فونته کانی گوتن.
 پساو که زیاتر له زن خویان هه ست بهم ته کنیکه ده که ن پی ی
 ده لنین «خوناسک کردنه وه» یان «دهنگ باریک کردنه وه».

له دهنگ باریک کردنه وه دا تم گورانانه به سهر ده نگدا دی: -
 ا: له گه ل همورو رنجکه ی گوتنه که دا ثافرت ته که لیو پان ده کاته وه
 (ناسایی لیو پان کردنه وه له گه ل بزونه کانی پیشه وه ی کوردیدا (و/ی/
 ی/ن) له گه ل هه ندی نه بزونی وه (ف، ف) دا دروات نه که همورو
 فونته کان).

ب: همورو ووشه کانی گوتنه که زور به شاکرا دان پیا ده نی و
 که میک زیاتر له نیوانیاندا ده وه ستی، به واتابه کی تر، ثافرت ده بی
 له سه رخوو بی هه له شه یی قسه بکات.

ج: بی دهنگیکی زیاتر له ناسایی ده خاته پیش گوتن (سه رته ی

قسه) و دوا ی گوتنه وه (کوتایی قسه).

د: زوربه ی یاسا کانی دهنگ لابر دن (دهنگ قوت دان) ده خاته
 پشت گوتی.

ه: بو نمونه له جیاتی (باس ناکم) و (شی محی الدین) و (کا
 عملی)، هه ر (یاست ناکم) و (شیخ محی الدین) و (کاک عملی)
 به کار دینی. به واتابه کی تر به شیوازیکی ره سمی ده ونی.

ه: هه ندی له دیارده دهنگه ناوه ندیه کان (وه که بهر مه لاشوو دان)
 که دیارده یه کی زور بلاوه له زاری سلیمانی داو به تاییه تی کاتی
 دروست ده یی که بزونه کانی پیشه وه به دوا ی دهنگی (ک، ف،
 پ) دا بین له ناو دربرین دا. بو نمونه له جیاتی نه وه ی (ک) یه کی
 نزیک چ له ووشه ی (کی) دا به کار بینی، ثافرت ته که له سه ر خو
 ماوه یه که له دهنگی ک دا ده وه ستی و ئینجا به ره ونی دروات، بهم پی به
 که به ناسایی وه که ی ووشه ی (کاو، که ی، کاروان) دا در
 ده کات.

و: به درزیایی گوتنه که دم و چاوو لیوو ده ست بزواندنیکی ته واو
 به دی ده کرتی شایانی سه رنجه که تم دیارده ی خو ناسک کردنه وه یه
 (خو به ناز فروشتنی پی ده لنین) همورو ثافرتی به کاری ناهینی و
 نه وانیه به کاری دینن له وانیه بی ئاگابن و له وانیه شه نه ندانه کانی
 کومه له که ی خویان هه ستی پی نه که ن ته گه ر زور خه ست نه کرتیه وه.

هه مورو دیارده که وه ده ست نیشان کردن و ناوانی کاری پساوه،
 هه رجه نده به کاره ی نانی ته کنیکه که په یوه ندی به جینی قسه که رانه وه
 نیه، به وا تایه کی تر، ژنان له ناو خویانداو له گه ل کومه لانی خه لکی
 تریشدا به کاری دینن. دیسانه وه وه که درده که ونی به کار هینانی
 ته کنیکه که په یوه ندی به تمه نی ثافرتیه شه که مه چونکه له زور
 تمه ندا هه ر به کاردی. زیاتر له وه ده چی که «خو به ناز فروشتن به ند
 بیت به جزری باسه وه نه که سانی ناخواتن و تمه نیان به وه دا که
 دیارده که به زوری له و کاتانه دا به کاردی که ثافرت ته که باسی خوی
 ده کات یان شانازی به شتیکه وه ده کات و خوی پیوه باده دات.

تاییه تی یه کی تری دهنگی هه به که زیاتر نه وه ی پیشوتری ثافرتانی
 سلیمانی له نه وه ی ئیستاو پیاوان جیاوه کاته وه، نه ویش گورینی دهنگی

ل ه بو /ر/ له همسو ووشه كدا، به واتايه كي تر، نه هيشنتي فونيمي ل له كورديدا. ديارده كه وهك پاشماوه هر له قسه ي ئافره ته به سالا چوه كاندا ماوه نهوي نووي ئافره ت لهم ياسايه لاي داوه. بو نمونه، زور له ئافره ته به تمه نه كان به «خول» و «روله» ده لئن «خور» و «روره». به باوهري هه ندي شارزا،⁽¹²⁾ ثم ديارده به له ژير كاري دايليكته ناوچه يه كاني تري كورديدا هاتوته ناو شيوازي ئاخاوتني ئافره تي سلیماني يهوه، به تايه تي له ژيركاري دايليكتي كويه موكریان دا كه هردووكيان له بنه رتدا له گهل دايليكتي سلیماني دا ئاشناو نزيكن له يه كتر يهوه. به لاي ليكوله روهه ثم بيره له شوني خویدا ني يهوه به ئاساني روت ده كرينه وه له بهر دوو هوي سه ره كي:

1 - نه گهر ديارده كه له ژير كاري دايليكتي تر دا بوايه، ده بوايه كاري له شيوازه كاني تريش بكر داي مو فونيمي ل يش له وانيشدا له ناو بېردايه. ئاشكراشه كه شيوازي پي او ثم ديارده ي ل گورينه ي تيدا ني به.

2 - زوريه ي ئه ئافره تانه ي كه ل ده گورن به ر نهك هر لهو ناوچانه وه نه هاتوون، به لكو وهك خويان روويان كردوته وه په يوه نديشان به خه لكي ئه ناوچانه وه هر نه بوه يان زور كه م بووه، له بهر ئهوه ري تي ناچي كه كه وتبه ژير كاري دايليكتي تره وه. هه سو ئه وه كه ره سه قسه يانه ي كه ليكوله ر كوي كردوونه ته وه وه هه موو ئه و زانياريلنه ي دهر باره ي ئه ئافره تانه ده ستي كه وتووه په نجه بو راستيهك راده كيشن كه ديارده كه مان بو ليك دانه وه ئه ويش ئه وه يه، كه ثم تايه تي به به شيك بووه له چه ند تايه تي به كي تر، كه كاتي خوي شيوازي ئاخاوتني چينه خانه دانه كاني كورد ي له شيوازي گوتني چينه هه ژاره كان جيا كردوته وه له وان هه شه، له بنه رتدا هر تايه تي به كي شيوازي ئافره تاني ئه م چينه بوو بيت نهك هه موو چينه كه. ئه مه ش به وهدا دهر ده كه موي ئه ئافره ته كه مانه ي كه تايستا ئه م ديارده يه له قسه كانياندا به كار دينن، هه موويان له كوند ا له چينيكي ده لئه مه مندو فرمان ره وا بوون.

ج: تايه تي نا زماني⁽¹³⁾

جگه له تايه تيه زمانيه كان (تايه تي فونه تيكي و فرهه نكي و رسته يي چه ند تايه تيه كي نازماني هه يه كه شيوازي ئاخاوتني ئافره ت له شيوازه كاني تر جيا ده كاته وه. ئه م تايه تيه نازمانيانه بريتين له ئاوازو دوورو نزيكي قسه كهران و چونه تي دانيشتيان و بزاونتي له ش و جوري وه ستان و چاوتي برين و بزاونتي ده م و ليو له كاتي ئاخاوتندا.⁽¹⁴⁾ ره وش له ئاخاوتندا له چه ند كه ره سه يه كي تي كچر ژاو به ناويهك چوودا پيك هاتوه. گرنگتريني ئه م كه ره سانه بي گومان زمانه چونكه ئه وه هوكاره يه كه هه موو زانباري (واتا) ده گه به ني. به لام زمان به ته نيا هر خوي ئه م كاره ناكات به لكو له ئاخاوتندا له گهل هوكاره نازمانيه كاندا تي كه ل ده بيت و به هه موويان ئاخاوتن پيك دينن.

به شيويه كي گشتي هوكاره نازمانيه كان ده كرين به دوويه شه وه:⁽¹⁵⁾

هوكاري گوئي (ئه وانه ي ده بيسرين)، هوكاري چاوي (ئه وانه ي ده بيسرين) ئاواز نمونه يه كي كومه له ي به كه مه، جوري دانيشتن و ماوه ي نيوان قسه كهران ده ست و ده م و ليو بزاونتيش له كومه له ي دووه من. هه ندي لهم هوكارانه به ندين به زمانه وه، به واتاي ئه وه ي له گهل زماندا به كار دين و بي زمان هيج واتايهك نادن به ده سته وه. وهك ليو هه ل فورتاندين و ده ست راهوشاندين. هه نديكي تر لهم هوكارانه سه ره به خون، به واتاي ئه وه ي به بي زمانيش كار ده كه ن و واتا ده گه به نين وهك سه ره له قاندين بو خواره وه (سه ردا نه واندين) و سه ره وه (سه ره رزكردنه وه) كه زور جار له جياتي «به لي» و «نه» زمان ي به كار دين. بي گومان، لهم ليكولينه وه به دا ئيمه هه روهك هوكاري به ند ليان ده كولينه وه چونكه زياتر ده مانه وي ده ست نيشاني روليان بكه ين له ئاخاوتني ئافره تي سلیماني دا.

هه سو ئه وه كه ره سانه ي كومان كردوونه ته وه دهر باره ي ره وشتي ئافره ت له كاتي ئاخاوتندا ئه م راستيانه ي خواره وه مان بو درده خه ن:

1: ئافره ت زور زياتر له پياو كه لك له ئاوازي ده نگ وهر ده گري و

ئەوئەتە لە كەم رەستەى ئاڧرەتدا ناواختىك (ئاخ، ئوف، ئەبەرۆ، . . . هتد). نەبىت ئەمەش لە وانەيە بگەرئەتەو بو ئەوئەى كە ئاڧرەت كەمتر لە پياو دان بەخوئىدا دەگرئىو زياتر جەلو بو هەستى خوئى بەرامبەر رووداو وياس و كات و شوئىن و كەسانى ئاخاوتنى شل دەكات.

2: دوورو نزيكى كەسانى ئاخاوتن لەبەكتەبەو، بەتايەتى كە بەكك لە كەسەكان ژن بىت بە پئى چەند ھۆكارىك دەگۆرئى: (أ) جوئى پەيوەندى كەسەكان، (ب) جىنسى كەسەكان و (ح) قوناغى ئاخاوتن. كە ژنان لەناو خوئاندا قسە دەكەن زۆر لە پياو زياتر لەبەكتى نزيك دەبنەو.

بەپنچەوانەو كە بەكك لە كەسەكان پياو بىت، دوورتر لە پياو دەوستن. ھەرەھا تا ھاوئەشەكان پەيوەنديان خوشتر بىت و پلەو پايەى كۆمەلەبەتايان نزيكتر بئى لەبەكتى، زياتر لەبەكتى نزيك دەبنەو بەپنچەوانەو. ديسان بە درئزايى ئاخاوتن ئاڧرەت لە پياو زياتر دەجووئى و بە شىوئەكى گشتى ماوئى نىوان كەسانى ئاخاوتن لە سەرەتاو زۆرترە ھەك لە ناوئەراست و كوئايى ئاخاوتندا.

3: جوئى دانىشتن پەيوەندى لەگەل بەرژەوئەندى كاتيدا ھەبە. بو نموونە كە دوو ژن كارسان بە بەكتى بئى يەكسەر دەچنە لای يەكەو. كە لەپش بركى دا بن، زياتر بەرامبەر بەك دادەنیشن و چاودئىرى يەكتى دەكەن بە پنچەوانەو پياو لەپش بركى دا لە يەكتى دوور دەكەونەو.

4: ئاڧرەت زياتر لە پياو دەم و چاو دەبزوئى و ليو ھەلدەقورتئى و لەش دەجووئى و دەست رادەوئەشئى و ھەرەھا لە پياوئش زۆر وورياترە لە بەكار ھىنائاندا.

ئەوئەى پياو لە چەند رەستەبەكدا لە بەرامبەرەكەى دەگەبەنى، ئاڧرەت بە ليو ھەل قورتاندىك يان بە تىلەبەكى چاو دەبكات. ھەرەھا ئاڧرەت زياتر لە پياو دەبزوئى لەگەل كات و شوئىن و كەس دا. بو نموونە، ئىشارەتى دوور لەگەل «ئەو، ئەوان، ئەوئى، ئەوسا» بەكار دئى. لەگەل «من و ئىمە و ئىرە، ئىستا» بە زۆرى دەست لە خوئى نزيك دەكاتەو.

5: چاوتى برين لە ھەموو جوئە ئاخاوتنىكدا گزنگە چونكە نىشانەى ئەوئەبە كە قەناتەكە كراوئەو، بە واتايى ئەوئەى خەلكەكان ئامادەن لەگەل يەكتىدا بدوئىن.

ديسانەو چاوتى برين بەندە بە پەيوەندى نىوان كەسانى ئاخاوتنەو. تا ھاوئىرئەتى زياتر بىت كەسەكان زياتر سەبرى يەكتى دەكەن لە كاتى ئاخاوتنداو بە پنچەوانەشەو. ئەوئەى سەرنج رادەكئى لىرەدا ئەوئەبە كە ژن بە شىوئەكى گشتى زياتر سەبرى بەرامبەرەكەى دەكات لە كاتى ئاخاوتنداو تا كەسەكانئش تىكەل بن، زياتر كات بو سەبركردن و چاودئىرى نەرخان دەكات. بە پنچەوانەو كە شوئىنى قسە تەسك بىت (ھەك لە ناو پاسدا بو نموونە) ئاڧرەت كەمتر چاودئىرى بەرامبەرەكەى دەكات. ھەرەھا ئاڧرەت چاوتى برين بو «نۆبە» ھەرگرتن لە قسەدا زۆر بەكار دئى. ئەگەر بىموى مەودا نەدات بە بەرامبەرەكەى كە ھەلامى بداتەوئەو نۆبە برى لى بكات، ئەوا بەردەوام سەبرى ناكات.

بەم جوئە بوئان دەردەكەوئى كە بەشىوئەبەكى گشتى ئاڧرەت زياتر لە پياو كەلك لە ھۆكارى نازمانى ھەردەگرئى لە ئاخاوتندا نەك ھەر بو گەباندنى مەبەست بە تەنيا بەلكو بو زامان كردنى رۆل گۆرئەوئەو روون كردنەوئەو دەربىرئى ھەست و خوئيات كردنەوئەو بىروراو دەم كوت كردنى بەرامبەرەكەى و درئزەدان بە ئاخاوتن.

د: تايەتى رەستەبەى:

بو شىكردنەوئەى ھەندى لەو رەستەبەى كە لە كاتى ئاخاوتندا لە زارى ئاڧرەت دەردەچئى نىبىستان بەو دەبىت كە لەدوو ئاستدا لىيان بكوئىنەو: ⁽¹⁶⁾ ئاستى سەرەو كە قورم و واتايى ئاسايى ووشەكان دەگرتەوئەو ئاستى ژىرەو، كە پەيوەندى بە مەبەستى ئاڧرەتەكەو ھەبەو ئەو ئەرکەمان بو دەست نىشان دەكات كە دەبەوئى ووشەكانى پئى ھەلسن.

بئىگوسمان دان نان بە بوئى ئەم دوو ئاستەدا كارئىكى گزنگە و نىبىستە چونكە بارى كۆمەلەبەتى ژن وای لى كردووە كە نەتوانئى ئەو بىرەى ھەبەتى و ئەو كارەى دەبەوئى بە ئازادى دەرى برئى لەبەر ئەمەبە

که ناستی سه‌روهو ژیره‌وی رسته‌کانی زوره‌ی کات و اتاکانیاں وهک
بهک نیو هردوکیان بهک شت ناگزنه‌وه. بو نمونه، نهو رسته‌ی
که له سه‌روهو یان له سیمادا پره له ریزگرتن و ساده‌ی له‌وانه‌یه له
ژیره‌وه پرینیت له گله‌یی و سه‌زنشت و پلار. بو نه‌وه‌ی چاکسر له
کیشه‌ی سه‌روهو ژیره‌وی رسته‌ی نافرته بگه‌ین وا له‌خواره‌وه
رسته‌بهک شی ده‌که‌ینه‌وه:

له به‌کیک لهو ناخاوتنانه‌ی تو‌مارمان کردوه، ژنیک له میرده‌کی
ده‌پرسی: ساعات چوار به‌ی به‌شونما بو مالی باو‌کم؟

هر چه‌نده رسته‌که له شیه‌وی پرسیار دایه‌وه به‌مه مافی
بریارده‌نه‌کی داوه به میرده‌کی له سیمادا پره له ریزگرتن، به‌لام بارو
شونی قسه‌که چه‌ند راستیه‌کی ترمان ده‌داتی:

(1) قسه‌که هر چه‌ند له شیه‌وی پرسیار دایه‌وه ژنه‌که وای له
میرده‌کی ده‌وی به پرسیاریدا نه‌نی چونکه زور به ته‌نگه‌ویه که
بجیت به شونیاو به لایه‌وه چاکسرو واشی لی‌ی ده‌وی که وهک
«فرمان» سه‌پری‌بکات.

شیه‌وی ده‌رینه‌که (پرسیاره‌که) له ژیر کاری هوکاری تر دایه‌وه
«بوونی خه‌لکی تر له‌ویدا» همه نایی له کیشه سه‌ره‌کیکه بگورنی که
میرده‌کی ده‌بیت و پیوسته (یان نه‌رکی سه‌رشانیتی) که پروات به
شونیا.

نافرته‌که مه‌به‌ستی له رسته‌که دوویات کردنه‌وهو چه‌سپاندنی
کاته‌که‌یه (ساعات چوار) نهک روودان یان رووندانی کاره‌که.

که‌واته رسته‌که هر «ویره به شونما ساعات چواره‌وه بهو پیری
ناسکی و ریز لینانه‌وه ده‌براره‌وه. چونکه باری کومه‌لایه‌تی نافرته وای
لی‌کردوه که نه‌توانی به زه‌قی نه‌وه‌ی ده‌یه‌وی ده‌ری برنی، ناچار
ده‌یه‌وی قسه‌کی خوی بخاته زاری میرده‌که‌یه‌وهو بریاره‌کش بکات
به بریاری میرده‌کی خوی به‌مه‌ش «گوتاو زوی» بریاره‌که له نه‌ستوی
نه‌ودا ناییت.

(2) بو‌گه‌یاندنی هم مه‌به‌سته شاره‌ویه‌ی ژیر رسته‌که نافرته
پیوستی به‌وه ده‌بی پشت به‌هوکاری نازمانی و زمانی به‌ستی وهک

لی‌جولاندن و دم قووجاندن و تپله سه‌پیرکردن. گزنگه نه‌ویه که ده‌وی
ماویه‌بهک هه‌لسان و دانیشن له‌گه‌ل نافرته‌دا، پساو به هم‌سو‌هم
هوکارانه رادیت و فیری و اتاکانیاں ده‌بی.

(3) گومان له‌ودا نیه که میرده‌کشی چاک له واتا شاره‌وه‌که
ده‌گات چونکه نه‌گه‌ر کاره‌کشی بو‌جی به‌جی نه‌کرنی ناییت «خوتو
داوات لی نه‌کردم نیم به شونیا، به‌لکو ووتت نه‌گه‌ر نیت کراه.
که‌واته میرده‌کش ده‌زانی که بریاره‌که ژنه‌که داوتنی به ناوی نه‌مه‌وهو
هم ته‌نیا جی به‌جی کردنی له‌سه‌ر بو‌وه.

که‌واته بو‌لیکده‌انه‌وه‌وشی کردنه‌وه‌ی هه‌ندی رسته‌ی ناخاوتنی
نافرته ده‌بیت نهک هه‌رگونی بدینه واتای ووشه فره‌ه‌نگیه‌کان
به‌لکوو ده‌بی له‌مه‌به‌ستی ژیره‌وی نافرته‌که‌کش بگه‌ین و سه‌رنجیکی
چاک له ناوازی ده‌نگی و به‌کاره‌ینانی هیزو بزاونتی له‌ش و جولاندنی
دهم و لیوو برزو چاوشی بدینه چونکه نه‌مانه‌ش بو‌ژن زمانیکی
نایه‌تین.

به شیه‌ویه‌کی گشتی ریزلی گرتن له ناخاوتنی نافرته‌دا
ته‌کنیکیکی زور گزنگه و کاریگه‌رو بلاوه. هم ریز لی گرتنه‌ش که
تسیدا نافرته خوی به که‌متر له به‌رامبه‌ره‌کی داده‌نی (نه‌گه‌ر بو
گالته‌ش بیت) به‌زور رینگه خوی ده‌کات به‌ناو ناخاوتنی نافرته‌دا.
هه‌ندی له‌م رینگایانه نه‌مانه‌ن:

(1) زور به‌کاره‌ینانی نهو ووشه‌و زاراوانه‌ی که گومان ده‌ده‌پرن
وهک: وابزانم، لام وایه، ده‌نگه وایه، نه‌بی، نه‌لین، په‌نگه،
له‌وانه‌یه، (وا) قاره‌وه. ده‌نگه وابلاره‌وه. هتد. به به‌کاره‌ینانی نه‌مانه
له ناخاوتنه‌دا نافرته ده‌توانی تو‌بالی کاره‌که له نه‌ستوی خوی
بکاته‌وهو له هه‌مان کاتیشدا ریزی خوی پشانی به‌رامبه‌ره‌کی
ده‌دات.

(2) به‌کاره‌ینانی شیه‌وی پرسیار له جیاتی یان لهو شونیا‌نه‌دا که له
شیه‌واره‌کانی تر دا فرمان به‌کار دی. بو نمونه، نافرته زیاتر ده‌لی
«بروین؟». له جیاتی «با بروین»، نه‌گه‌ر فره‌مانیش به‌کاره‌ینانی نه‌وا
زیاتر له پساو هه‌ولی ناوه‌خنی بو‌ده‌دات تا که‌متر کاریگه‌ری و

بهرامبره‌که‌ی نه‌نه‌زینی.

به‌کینک له‌نیشانه‌کانی تری خو به‌پرسیار نه‌کردن له‌ئافره‌تدا له‌ودا دهرده‌که‌وی که به‌دریژایی تمه‌نی ریگه‌ی ئه‌وه‌ دعات که خه‌لکی به‌کورتی ناوه‌که‌یه‌وه بانگی بکات. به‌م کاره‌ تمه‌نی خوی راده‌گری و نایه‌لی هه‌رگیز به‌سألدا بچیت و ئه‌و کاتانه‌ی خوی دینته‌وه یاد که منالیکی بی ده‌سه‌لات بووه‌و بو هه‌مسو کارتیکی پشتی به‌ خه‌لکی تر به‌ستروه. بو نمونه، شتیکی زور ئاسایه که تهنانت ئافره‌تیکی زور به‌سالآ چووش به‌ «گوله‌خان» و «نه‌سه‌خان» و «ئاته‌خان» بانگ بکه‌ین له‌جیاتی گولآله‌ گولزار خان یان نه‌سرین خان. . . به‌ پیچه‌وانه‌وه، به‌کاره‌ینانی کورته‌ ناو له‌ پیاو بو بانگ کردن زور دریزه‌ ناکیشی و که پیاو چووه‌ ساله‌وه‌و تهنانت گه‌شته (30) سال و که‌متریش ریگه‌ نادات به‌که‌س (به‌ تاییه‌تی نه‌ناسیار) که به‌ناوه‌ کورته‌که‌یه‌وه بانگی بکات تهنانت ئه‌گه‌ر ناز ناویشی له‌ گه‌لدا بی. له‌به‌ر ئه‌مه‌ ده‌بینین که «کاک‌ دل» و «وه‌ستا‌ قاله‌» و «حاجی‌ عه‌له‌» و «خاله‌ عوسه‌» و «مامه‌ فیره‌» له‌ چوار چیه‌یه‌کی زور ته‌سکدا نه‌بیت له‌ جیاتی «کاک‌ دلشاده‌» و «وه‌ستا‌ قاده‌» و «حاجی‌ عه‌لی». . . به‌کار نایه‌ن.⁽¹⁷⁾

(4): کاکله‌ی لی‌کولینه‌وه‌که: -

که ده‌لین ئافره‌ت شینوازیکی جیاوازو سه‌ربه‌خوی هه‌یه‌ له‌ ئاخاوتندا مه‌به‌ستمان ئه‌وه‌ نی‌یه‌ که کوردی‌یه‌که‌ی جیاوازه‌و پیاوان تری ناگه‌ن به‌لکو ده‌مانه‌وی بلین کومه‌لی پیاو که ئافره‌تی به‌ زوره‌ ملی له‌ ماله‌وه‌ خزانده‌وه‌و خوی کردوه‌ به‌ خاوه‌نی کومه‌ل و پیاوه‌و به‌هاو ئاکاری خوی به‌سه‌ر که‌سانی تردا سه‌پاندوه‌ به‌مه‌ ئافره‌تی ناچار کردوه‌ په‌نا به‌رینه‌ به‌ر هه‌ندی ته‌کینک له‌ ئاخاوتندا که ره‌نگدانه‌وه‌ی ئه‌م باری ژبان و که‌ستی خۆبه‌تی.

بلاوترین شیوه‌ی ئه‌م ته‌کینکه‌ بویه‌یه‌کی ریزلی گرتن و ناسکی‌یه‌ که له‌ سیما یان له‌ دیوی دهره‌وه‌ی هه‌مسو ئاستیکی قسه‌ی ئافره‌تدا هه‌ستی بی ده‌کرتی به‌م ناسکی‌وه‌ ده‌ستی ریز لینه‌وه‌ که به‌هوی چه‌ند

هه‌وکاریکی زمانی و نازمانیه‌وه‌ ده‌ستی ده‌مخات ده‌توانی دیوی دهره‌وه‌ هه‌وشی و ئه‌و راستیه‌ بشارته‌وه‌ که ئه‌م له‌به‌ر ئه‌و باره‌ ناسکی‌ی تیدا ده‌زی ناتوانی خوی به‌رامبه‌ر زورشت لی پرسراو بکات و وای به‌باشتر ده‌زانن که بریاری راسته‌و خونه‌دات و بریاری سه‌رزاری بو پیاو

به‌هیلی به‌لام ناو به‌ناو خوی بریاره‌کانی فیز بکات و وای لی بکات ئه‌م بینه‌ ده‌م راستی. به‌م جوژه‌ خوی هه‌ر گوله‌خان و ئاته‌خانه‌و تا ده‌گاته‌ حه‌فتا ساله‌ش هه‌ر سه‌رزاری بی گوناح و بی ده‌سه‌لاته‌.

به‌لام که‌ستی خوشی هه‌ر پاراستروه‌وه‌ هه‌ر خوی له‌و دیوی په‌رده‌وه‌ فه‌رمانه‌وه‌یای ده‌کات.⁽¹⁸⁾

که ده‌لین ئافره‌ت له‌م که‌لچهره‌ی ئیمه‌دا ئه‌م ته‌کینکه‌نه‌ به‌کار دینن مه‌به‌ستمان ئه‌وه‌یه‌ که وایان لی چاوه‌ری ده‌کرتی به‌م جوژه‌ بکه‌ونه‌ ئاخاوتنه‌وه‌. بی گومان ئافره‌ت هه‌یه‌ که ئه‌م ته‌کینکه‌نه‌ به‌کار ناهین، به‌لام ئافره‌تیکی ئازاو به‌ جه‌رگی ده‌وی که له‌ کومه‌له‌که‌ی خوی هه‌لگه‌رینه‌وه‌وه‌ وک هه‌مسو ئافره‌تیکی تر هه‌لس و که‌وت نه‌کات و جی‌ی ره‌زانه‌ندی ئافره‌تیش بی.

ئه‌م ته‌کینکه‌نه‌ش وه‌ نه‌بی تهنیا له‌ ئه‌نجامی ئه‌وه‌وه‌ هاتیت که ئافره‌ت و پیاو هه‌لکه‌وتیکی بایه‌لوجی جیاوازیان هه‌یه‌، به‌لکو ره‌وشتیکی زمانی به‌وه‌ وک هه‌مسو ره‌وشتیکی تر له‌ ژیر کاری راهینان و په‌روه‌رده‌دا له‌ منالیه‌وه‌ له‌ ئافره‌تدا دروست بووه‌، به‌ واتایه‌کی تر، بویه‌ ئافره‌ت ئه‌م ته‌کینکه‌نه‌ له‌ ئاخاوتندا به‌کار دینن چونکه‌ له‌ منالیه‌وه‌و بی‌ئاگایی خوی له‌ کومه‌لی پیاویدا فیر کراوه‌ ناو به‌ناو پاداشتی له‌سه‌ر ئه‌م ره‌وشته‌ی وه‌رگرتوه‌وه‌ ئه‌گه‌ر له‌ سه‌ریشی نه‌رۆشتنی سزای خوی وه‌رگرتوه‌.

به‌وه‌ی به‌ ئافره‌تیکی نا‌ئاساییان داناوه‌. تهنانت له‌و کومه‌لانه‌شدا که به‌ ئاشکرا دان به‌ مافی ئافره‌تدا ده‌سرتی قوتابخانه‌وه‌ مال و ده‌زگا‌کانی راگه‌یاندن هه‌ر فیری ئه‌م ناسکی‌وه‌ به‌ ئابروویه‌ سه‌ر زاری‌یه‌یان ده‌کات له‌ ئاخاوتندا هه‌ر ئه‌مه‌شیان تیدا دروست ده‌کات.

پهراویزه کان: -

1 - بو زانیاری زیاتر دمریاری شیواز پروانه.

Enkvist, N. E, etal, 1965 *Linguistics and Style*, London, Oup, P. 12.

زور نووسر (لهمانه Stenha) شیواز بهو بهرگه داده نین که ده کړننه بهر کارنیک و جوانی پې دمه خشی. مترسی و کورته ی باویری وا لهوه دایه که تنیا نهو کارانه ی به جوان دامنرین به خاوهن شیواز دهناسرین. به پیچهوانه شهوه، به پې ی نهو بیر، کار زوره که شیوازیان نی په.

2 - همان سرچاوه ی پشور ل 23 - 27.

بو نمورنه، ئی، فیلاتلدمر لهو باوهره دایه که شیواز بریتی په له شیوه ی پیش کش کړدنې باسک که له ناسای نه چیت و جوړی بابه نه کو مه بست و که سیتی نووسره که بجه سپینی. کیشه ی نهو جوړه پیناسانه ی شیواز لهوه دایه که «ناسای» و «لادان» به ناسانی له زماندا دیاری ناکرین.

3- همان سرچاوه ی پشور ل 15 - 21.

به رای په سندن کهرانی نهو جوړه پیناسه یه ی شیواز، شیواز بریتی دمی له هملبراردنی ریگایه کی تایه نی له نیوان چند ریگایه کی دهر برین دا که هموروان بو گه پاندنی همان مه بست به کار دین.

به پې په، کیشه ی شیواز دینه کایه وه دمانه یی بریار بلمین له بهر چی نووسر نیک له نیوان چند وشه په کی هاوواتا یان نریک له یه کتری په کیکیانی هملبراردوهو نهوانتری به کار نه میناوه.

4 - پروانه Wilkinson, A, *The Foundation of Language*, 1970, London, Oup, PP. 17 - 23.

5 - پروانه:

Hall, M. P. «The Sexology of

Style» in *Language and Style*

VL IX, No. 2, Spring 1978.

PP. 17 - 23

6 - پروانه:

Lakoff, W., 1969, «The Logic of

Non - Standard English.» in *Language and Social Context* Gi Glott (ed),

London, Penguin, PP. 179 - 218.

7 - پروانه:

Simme de Beauvoir, *The Second Sex*, 1976, London, Penguin, PP. 93 - 139.

8 - همان سرچاوه ل (139).

9 - پروانه:

Elgin's Review of Kramarae's «Women and Men Speaking» in *Language* V. 58.

No. 4, December 1982 PP. 940 - 943.

لیردا نهو باوهری نیمه پیچهوانه ی باوهری هندی زمانه وانه که نافرمت به کومه لیکي دم کوت کراو دامنن و لایان وایه نهو شیوازی نافرمت پې ی دعونین شیوازی که پره له کم و کورتی له بهر نهوی له داهینانی پیاوه نهوان بو خویند دروست کردوه.

نهو زمانه وانه، دیسان باوهریان به «نیسیهت» هبه له که لچه ردا، به واتلی نهوی که زمان نهواو ده کورته ژیر کاری که لچه رهوه. به لای نیمه ووهه نهمانه به ناروا (باری نافرمت وا بهم خرابی په دینین و دروست نی په بلین له بهر نهوی نافرمت «ژیر دسته یه» به چاویکی تره له دنیا ده گن و هه ستیان به رامبر دوروه، جیاوازه ره بهر نهو پیوستیان به شیوازیکی نوی په که له گه ل ناو اتیاندا بگونجیت.

10 - شایانی باسه که زوره ی نهو نمورانه م له راپورنیکي قوتلی «پهروین یاره وه» و هرگرتوه، هرچه نه دابه شکرده که لیکدانه ووه به مسته ووه یان به باسه که وه هی خوسه و خوم به رامبر هله یان لی پراسراو دهم. پهروین یاره به کیکه له قوتلیانی پو لی چواری به شی زسانی کوردی زانکوی سلاحدین (1984) پوه لهراپورتی باسکراودا سرکه وتوانه په نجه ی بو تایه نی فره نگی نافرمت راکشاه.

11 - جوړته وشه وک «نان و مان» و «کاسه ماسه» که پارچه ی دوهمیان له سر کیش و نیوانه ی به که میانه، زور بلاوه له قسه ی نافرمتانی سلیمانیدا بو همور ناونیک، به هرچیک به دنگی م دست پې نه کات، دست ددات. (خه لک و مه لک)، مال و مال یان مندال و مندال. بلاوی وزوری به کارهینانی نهو دیارده په له ناخاوتنی نافرمتی سلیمانیدا لهو نوکه په دا رهنگی داوه ته وه که نییدا نافرمتیک ده چینه لای قازی وشکات له میرده که ی ده کات که گواپا زوری ده چه سپینه ووه نهو له ماله وه بهم روژگاره خهریکی نیشه: «حاجت و ماجهت ده شوم، نان و مان نه کم، خواردن و مواردن ناسده نه کم، چیش و میشت لی نه نیم... و نه که ده لی. قازیش بریار ددات که له ووه دووا نافرمته که» حاجت بشواو ماجهت نه شوا، نان بکات و مان بو میرده که ی دانی، خواردن بکات و واز له مواردن نیی.

12 - به باویری م. کامهران هم گورانسی ل په پوهندی به زاره کانی تری کورډیهه هه په، به تایهتی زاری موکریان. دیسان هر نویس نی په که بم جوړه بو کیشه که ده چی.

13 - بویه بم هوکارانه دوترتی نازمانی یان زمان ناسا چونکه تنیا له هندی تایهتیدا له زمان ده چی. بونموونه، هم هوکارانه وک زمان له خوړون و بریاری کومه لیان پیوسته، به واتای تموی په پوهندی نیه له نیوان فورم وواتایاندا. هر وک نازانین بوجی کورد «به سه گه» دلی «سه گه» وهره ب پی دی «کلب» هره ها نازانین بو سر له فاندن بو سره بو رمت کردنوه نی ویر خواریه روزه اندی پشان بدات.

(بی گومان له هندی کله چردا همش به پیچه وانوهی). دیسانوه له لایه کی ترشوه هم هوکارانه له زمان ناچن چونکه زور به یان وک مشخوړ وان به سر ورگی زمانوه ده چین، به واتای تموی تنیا له گه ل زماندا گرتگی پیدا ده کن و له کاتی قسه کردندا نه بیت هیچ واتایه ک نابه خشن. شایانی باسه همو زمانه وانوه کان له سر پیناسی هم هوکارانه ریک ناکون. هندیکیان (وک کریسته ل) تنیا به وانه دلی نازمانی که له گه ل زماندا به کار دین به لای هندیکی تره (وک نا هر کرومی) زاروه که همو هوکاریک ده گرتنوه چاوی بیت یان دهنگی له گه ل زماندا بروات یان به تنیا به کاری. بزانیاری تر ده براری یشارو په پوهندی به کله چرهو. بروانه:

1. Hall, E. T. *The Silent Language*, New York Doubleday, 1959.

2. Laver, John, «Language and Non - Verbal Communication» in *Handbook of Perception*, ed. Carterette and Freedman, New York, Academic Press, PP 345 - 58.

14 - له باره یوه نووسه ریکی بریتانی شی، ماکورمیک دلی:

بلاوترین زمان له جیهاندا هو زمانه په که نه ناوو نه فرهنگی هه په. نه گهر ثافرت بیت، هو هر له منالیوه فیری بویت، نه گهر پیاو بیت، هو هر گیز فیری نایت نه نسانت نه گهر په نجا سالیس پیوهی خهریک بیت. (ریدرز دایجست مانگی 9، 1956 ل 43). بی گومان نووسه لیردا مه بهستی له به کارهینانی ناواز ویزاوتنی برزو دست و چاوه دمه به به که مو که زور جار ثافرت له ناو خو یاندا پلاور وتانه وگله پی و روزه اندی پی ده گرتنوه، بی تموی پیاو ههست بمه بکات که جموی نیوانیان ناخوشه. بونموونه، که ثافرتیک به هارویه کانی دلی: «نافرمون پینهوه ماله وه؟» له برنی «فرمورون وهره

ماله وه یان «نه پی ماله وه»، هاروی ثافرته که ی چاک له مه بهستی ده گات وسارو سری بانگه که ههست پی ده کان نک هر له وشه کات و جوړی رسته که مو (پرسیار نک داوا) به لکو به هو ی تماشا کردن و چاودیزی کردنی بزاونتی دم و لیو ناوازی گوته که شهوه. پیاو، به پیچه وانوه، زور به کات له نیازی ثافرته که ناگات له باری واداو گوته که له وانوه به به بانگیکی گرم و گوړ لیک بداتهوه.

15 - بروانه ل 352 Laver, John, 1976

16 - دان نان به پوهندی دوو ناستدا، ناستی ژیره وه ناستی سره وه له شیکردنوهی وشدا له م سردمه ی زمانه وانیدا شتیکی زور ناسایی و بلاوه وینه مایه کی گرتگی ریزمانی «تعلولیه کانه» و بوینی هم دوو ناسته له زور دیاردهی ترشدا ههستی پی ده کری.

17 - ناگه داری تموی که هندی نار وک (حمه، خوله، قاله... .) له گه ل هندی نازانو داتا دوا سآله کانی ژبانیش ناسایی بو بانگه کردن به کار دی بو نمونه، زور ناساییه له تمه نی 70 شدا به په کیکی بو ترنی: کاکه حمه، مامه قاله، بابو خوله... هتد (هم ناوانه زور ناسایی و له سلیمانیا نیسته به کار دین). تمه بی گومان، نمونه نین که دزی بیره کی نیمه بوستی، چونکه له راستیدا، به باویری نیمه، هم ناوانه له وه درچوون که کورته ناوین، به لکو ناوه دزیره که ی به رامه بریان له بیرچونه و خو یان بوون به ناوی به رمت. له بهر تمه په که به په کیکی به سالا چرو دلیین «خاله قاله» ههست ناکه نین که ترته ناومان به کار هینا بیت.

18 - بی گومان به کارهینانی هم ته کی کانه نیشانه ی تموی که ثافرتی سلیمانی زیره ک وریاو زین و خاوه نی بیریکی مه نتیقین. بهمه لیکولینه وه که مان پیچه وانوهی تمو بیرانه دهوستی که ثافرت به گشتی به ساویلکه و ناشی و گیل دانه نین (بو زانیاری زیاتر له باره یوه بروانه، د. کردستان کوکریانی. دهنگی ثافرتی کورد له هونراوه کانیدا، به بیان ژماره 63 حوزیرانی 1974 یان *Sexology of Style* که له سره رو تره ناومان هیناوه). هم بیریه لیکولینه وه که مان (که ثافرت ژیره و هوشیارن) له گه ل بیرواری هندی له خاوه کارگو کاربه دهسته کانی هندی له کارگه کانی ناو سلیمانیدا ریکن - به بیرواری زور به یان (دیداری کسی) ثافرتی کریکاری سلیمانی نک هر ژیره وریان به لکو له زور کارشدا له پیاو سرکه موتو ترن، به تنیسه تی له ههست کردن (Perception) ورهنگه ناسینه ودا به بیرواری تمه ثافرت وینه نی په.